

УДК 374.7

Терентьєва Н.О.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки, психології і методики фізичного виховання

Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка

nataterentyeva@gmail.com

Ситник О.І.,

старший викладач кафедри іноземних мов і методик їх навчання

Київського університету імені Бориса Грінченка

o.sytnyk@kubg.edu.ua

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ В ІРЛАНДІЇ І УКРАЇНІ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ У ТЕНДЕНЦІЯХ РОЗВИТКУ

Анотація. У статті проаналізовано освіту дорослих в Ірландії та в Україні, виконано порівняльний аналіз сучасних тенденцій розвитку освіти дорослих в Ірландії та Україні, надано характеристику основним формам та змісту освіти дорослих в обох країнах. На основі проведеного дослідження автори роблять спробу виокремити спільне та відмінне в освіті дорослих Ірландії для України та обґрунтувати рекомендації щодо використання прогресивних ідей ірландського досвіду з розбудови системи освіти дорослих в Україні.

Ключові слова: освіта дорослих; сучасні тенденції розвитку освіти дорослих; рекомендації з освіти дорослих; програми навчання освіти дорослих; форми навчання.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Формування національної політики в галузі освіти дорослих та пошуки напрямів розвитку системи освіти дорослих вимагає аналізу міжнародних нормативно-правових документів, виявлення тенденцій розвитку сучасної методології освіти дорослих та врахування інноваційних зарубіжних підходів для розбудови й удосконалення освіти дорослих в Україні. У березні 2009 року група науковців Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН під керівництвом Л. Лук'янової розробила Концепцію освіти дорослих в Україні. Розробка Концепції як складової освіти впродовж життя детермінується необхідністю оновлення й осучаснення соціально-економічних й духовних умов розвитку українського суспільства. Доцільність розроблення Концепції ґрунтується на урахуванні сучасного світового досвіду, де провідним соціальним інститутом, який здійснює адаптацію населення до змінюваних умов, є система освіти дорослих [2].

Незважаючи на стрімке оновлення і реформування вітчизняної системи освіти дорослих на початку XXI століття, освіта дорослих стикається з різноманітними проблемами, вирішення яких серйозно гальмують її розвиток.

Вивчення та впровадження зарубіжного досвіду шляхом його адаптації до вітчизняних освітніх і культурних традицій, на нашу думку, сприятиме у наданні дорослому населенню широкого доступу до розширення світогляду та розвитку особистості впродовж життя, що в свою чергу, є запорукою розвитку освіти дорослих у нашій країні.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Порівняльно-педагогічні дослідження, спрямовані на огляд та вивчення становлення, аналіз сучасного стану загальних та відмінних особливостей, тенденцій розвитку педагогічної теорії та практики систем освіти у країнах світу займають провідні позиції серед вітчизняних науковців. До дослідження проблеми розвитку сучасних тенденцій в освіті дорослих України звертаються такі науковці: Л. Вовк, Л. Лук'янова, О. Мартіросян, Л. Сігаєва, С. Сисоєва, Л. Тимчук, Л. Шинкаренко. Вивченням зарубіжного передового досвіду в галузі освіти дорослих займаються: В. Давидова, Т. Десятов, Д. Дзвінчук, Н. Дем'яненко, О. Жижко, С. Коваленко, В. Луговий, Н. Ничкало, О. Огієнко, І. Сагун, І. Фольварочний, О. Шапочкіна та інші.

Тенденції розвитку освіти дорослих в Ірландії, вплив освітніх реформ на організацію навчання в навчальних закладах стали об'єктом наукових пошуків ірландських вчених: Н. Бейлей, П. Даунес, Дж. Коолахан, К. Маунсел, Т. Оуенс, Н. Фаррен, Т. Флемінг.

Окреслення невирішених питань, порушених у статті. Дослідження та аналіз досвіду Ірландії з розбудови системи освіти дорослих викликає особливий інтерес для України, який зумовлюється вмінням Ірландії поєднувати свою традиційність із гнучкістю та швидкою адаптованістю до постійних соціокультурних змін, які варто детально вивчати для запозичення передового педагогічного досвіду, особливо в галузі освіти дорослих.

Формулювання мети і завдань статті. Так як основною метою нашої наукової роботи є виокремлення перспективних напрямів використання досвіду розвитку освіти дорослих в Ірландії в Україні, метою нашої статті є проведення порівняльного аналізу розвитку освіти дорослих в Ірландії та Україні. Для досягнення цієї мети автор вирішує наступні завдання: надати порівняльну характеристику освіти дорослих в Ірландії та Україні; виокремити спільні та відмінні риси розвитку освіти дорослих в обох країнах; обґрунтувати рекомендації щодо використання прогресивних ідей ірландського досвіду з розбудови системи освіти дорослих в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В ході проведення порівняльно-педагогічного аналізу розвитку освіти дорослих в Ірландії та Україні нами виокремлено сучасні тенденції розвитку освіти дорослих в Ірландії, зокрема: громадське партнерство в освіті дорослих, а саме: створення громадських організацій (AONTAS, NALA); регіональність освіти з метою забезпечення роботи з дорослими, які бажають повернутися або продовжити свою освіту, пропонуючи особистісно-орієнтований підхід з використанням індивідуального навчання, з метою забезпечення позитивних особистих чи соціальних результатів; модернізація змісту навчальних програм для дорослих, зокрема з виокремленням напрямів роботи з різними групами населення (жінок чи молодих матерів, чоловіків, мандрівників, людей з обмеженими можливостями, літніх людей, мігрантів чи біженців, бездомних людей, жителів сільської місцевості); інтеграція національних програм до участі у європейському освітньому програмному середовищі щодо залучення населення до освіти дорослих [5].

Система освіти дорослих в Ірландії пропонує низку освітніх програм для дорослих, які або отримали неповну шкільну освіту, або потребують подальшої професійно-технічної освіти з метою підготовки сучасних спеціалістів для підвищення їх професійних перспектив і надання можливості їх розвитку та досягнення стандарту, еквівалентного повному середньому освітньому рівню, що дає можливість отримати робочі місця, які зумовлюють професійний ріст

громадян, та забезпечити роботодавців кваліфікованими спеціалістами, вміння та навички яких відповідають сучасним освітнім вимогам.

Основними цілями заходів і програм освіти дорослих, що фінансуються Департаментом освіти і науки Ірландії є: задоволення освітніх потреб осіб, що завчасно залишили навчання у школі (early school leaver); забезпечення другого шансу на освіту для людей, які не отримали повної середньої освіти; надання професійної підготовки громадянам у пошуках роботи.

За способом організації слід виокремити навчання денної та заочної або вечірньої форм, відповідно до кожної форми навчання пропонується низка освітніх програм освіти дорослих. Денна форма пропонує навчання за такими програмами: Youthreach, навчальна програма для осіб, що завчасно залишили навчання у школі віком 15 – 20 років (early school leavers); Vocational Training Opportunities Scheme (VTOS) – система професійного навчання для дорослих, старших 21 року, і безробітних; Senior Traveller Training Centres – навчальні центри для мандрівників, в основному для кочівників та когорти переселенців і мігрантів; Post Leaving Certificate Courses – освітній сертифікований курс в межах базових національних кваліфікацій п'ятого та шостого рівнів.

Вечірня або заочна форма пропонує такі програмами навчання, зокрема: The Back to Education Initiative (BTEI) – програма, що дозволяє дорослим об'єднати повернення до навчання з роботою, сім'єю або іншими зобов'язаннями чи соціальними ролями; Self-financed adult learning education (ALE) – самофінансована освіта та навчання дорослих пропонується у формі вечірніх занять, що проводяться у коледжах чи інших навчальних закладах; регіональну освіту, що відноситься до неформальної форми навчання з метою розвитку особистісних якостей для задоволення індивідуальних потреб окремої людини на будь-якому етапі життя. Таким чином, регіональна освіта є невід'ємною ланкою безперервної освіти, що охоплює грамотність дорослих, надання елементарних знань в певній сфері, наприклад, мовних потреб мігрантів, тощо [7, 128].

Серед служб, що долучаються до організації навчання дорослих, слід виокремити: консультаційні ініціативи з освіти дорослих (the Adult Education

Guidance Initiative), компанії регіонального співробітництва та регіональні групи (Area-Based Partnerships Companies and Community Groups); вищі навчальні центри для подорожуючих (Senior Traveller Training Centres); центри навчання ув'язнених (Prison Education Services); громадські бібліотеки (Public Library Service) та ін..

Для аналізу сучасної системи освіти дорослих в Україні звертаємось до досліджень Л. Сігаєвої, яка визначає такі тенденції розвитку освіти дорослих в Україні на початку XXI ст.: реалізація системного підходу до розвитку освіти дорослих; розвиток освіти дорослих у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів; зв'язок пріоритетних завдань освіти дорослих з процесами глобалізації та інформатизації суспільства; використання української системи вищої освіти для розбудови фундаменту освіти дорослих; навчання безробітних; розвиток міжнародного співробітництва; вплив соціально-економічних трансформацій на структуру, завдання та зміст освіти дорослих; упровадження інформаційних технологій в освіту дорослих; створення громадських об'єднань та визначення їх ролі у формуванні політичної свідомості громадян України; посилення функції соціального захисту людини [4].

Розглядаючи сучасну національну систему освіти дорослих, вітчизняні науковці надають характеристику основним видам освіти дорослих за ступенем організованості (формальна, неформальна, інформальна), за способом організації (інституційна, групова та самостійна) та за способом взаємодії (очна та дистанційна) [3, 210–216].

У Концепції освіти дорослих зазначається, що на сучасному етапі розвитку суспільства йдеться про три види освітньої діяльності дорослих: формальна освіта, яка завершується видачею загальнонавчального диплома або атестата; неформальна освіта – здійснюється в освітніх установах або громадських організаціях (клубах, гуртках), а також під час індивідуальних занять з репетитором, тренером й зазвичай не супроводжується отриманням документа; інформальна освіта – індивідуальна пізнавальна діяльність (життєвий досвід), яка супроводжує повсякденне життя та необов'язково має цілеспрямований характер [2].

Лілія Шинкаренко надаючи характеристику системи освіти дорослих в Україні на сучасному етапі, виокремлює такі форми освіти дорослих: професійна післядипломна освіта, дистанційна освіта та неформальна освіта [6, 172]

Сукупність завдань, що покликана виконувати система освіти дорослих, як зазначено у Білій книзі національної освіти України, поділяються на кілька напрямів, кожен з яких формується з урахуванням специфіки освітніх потреб, характерних для тих або інших категорій дорослого населення, зокрема: загальна освіта – комплекс навчальних програм, що передбачають спадкоємне збагачення знань і вмінь, необхідних усім членам суспільства незалежно від виду професійної діяльності; професійна (спеціальна) освіта – підсистема освіти дорослих, спрямована на збагачення трудового потенціалу працівників сфери оплачуваної праці; освіта для безробітних – перепідготовка на нові види праці або підвищення кваліфікації; освіта для осіб третього віку – освітні програми, що допомагають пенсіонерам адаптуватися до нової життєвої ситуації; спеціальна освіта – програми й форми навчання, призначені для осіб, яким потрібна соціальна допомога й підтримка в особливих умовах навчання [1, 120].

На початку ХХІ століття освіта дорослих в Україні набуває істотно нових ознак, її зміст наповнюється новим сенсом, відбувається впровадження нових освітніх технологій, розробляється Концепція освіти дорослих в Україні, яка є вагомим внеском у формуванні і розбудові національної системи освіти дорослих. Основними цілями освіти дорослих згідно з Концепцією освіти дорослих є: розширення можливостей для освіти дорослих громадян; створення сприятливих умов для постійного удосконалення особистості, її адаптації до соціально-економічних змін як у країні, так і світі; сприяння кожній особистості незалежно від вікової, статевої приналежності, освіти, набутої попередньо, та соціального досвіду відчувати себе активною рушійною силою суспільного прогресу [1]. Водночас, слід зазначити, що освіта дорослих в Україні все ще асоціюється з інститутами підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, не отримуючи визнання на державному рівні через відсутність чіткої національної стратегії у розвитку галузі освіти дорослих.

Ірландія, розглядаючи освіту дорослих як основний чинник забезпечення злагодженості та стабільності розвитку й потужний показник суспільного прогресу і розвитку особистості, впродовж останніх десятиліть здійснює неперипинну інноваційність національної системи освіти. Саме освіта дорослих стає одним з пріоритетних напрямів, який прискорює вирішення як існуючих, так і майбутніх проблем людства. Таким чином, Ірландія, розбудовуючи систему освіти дорослих, звертає увагу як на професійний та особистісний розвиток дорослих, так і на економічну доцільність оновленого змісту освіти дорослих та напрямів його впровадження, доцільність якого визначається ринком праці та загальними показниками підвищення добробуту населення загалом. Отже, усвідомлення провідних тенденцій розвитку освіти дорослих є необхідною передумовою та засадою подальшого розвитку суспільства.

Аналізуючи сучасні тенденції розвитку освіти дорослих в Ірландії та Україні, варто зазначити, що рівень суголосності тенденцій розвитку освіти дорослих двох країн невисокий. Досвід Ірландії засвідчує випереджальний характер навчальних програм (Youthreach, Vocational Training Opportunities Scheme, The Back to Education Initiative, Self-financed adult learning education) та їх відповідність потребам та інтересам людини; має багаторівневу мережу асоціацій з освіти дорослих та гнучку систему регіональної освіти.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Проведене дослідження свідчить про те, що узагальнення ірландського досвіду розвитку освіти дорослих, використання його прогресивних ідей дозволить здійснювати модернізацію та оновлення системи освіти дорослих в Україні, на основі світових надбань, враховуючи національні традиції. Здійснений порівняльний аналіз освіти дорослих та сучасних тенденцій їх розвитку в обох країнах дозволяє обґрунтувати рекомендації щодо використання прогресивних ідей ірландського досвіду з розбудови системи освіти дорослих в Україні, зокрема: створення національних та регіональних асоціацій освіти дорослих; посилення євроінтеграційного розвитку освіти дорослих, а саме: актуалізація міжнародного співробітництва та соціального партнерства; розвиток співпраці з міжнародними організаціями освіти дорослих;

оновлення змісту навчальних програм для роботи з різноманітними цільовими групами; розробка законодавчо-нормативної бази освіти дорослих; створення навчальних закладів для освіти дорослих; створення умов для розвитку неформальної освіти дорослих, формуючи розгалужену мережу гуртків і курсів навчального та розважального характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. – 194 с.
2. Концепція освіти дорослих в Україні / Лук'янова Л.Б. – Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2011. – 24 с.
3. Сігаєва Л. Є. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина ХХ ст. - початок ХХІ ст.) : [монографія] / Л. Є. Сігаєва ; ред. С. О. Сисоєва ; АПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. – К. : [ЕКМО], 2010. - 419 с.
4. Сігаєва, Л. Є. Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні на початку ХХІ ст. / Л.Є.Сігаєва // Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи : зб.наук. пр. / Ін-т пед.освіти і освіти дорослих НАПН України, відділ андрагогіки. - К., 2011. - Вип. 3, ч. 2. - С. 132-146.
5. Ситник О.І. Сучасні тенденції розвитку освіти дорослих в Ірландії / О.І. Ситник // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. /// [редкол. Л.Б. Лук'янова (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж» 2013. – Вип. 7. – с. 308 – 314.
6. Шинкаренко Л. І. Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні (1946-2007 рр.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Шинкаренко Лілія Іванівна ; Ін-т вищ. освіти НАПН України . – Київ : – - 2010. – 234 с.
7. EURYDICE. // Organisation of the education system in Ireland / – European Commission: EACEA, 2010. – С. 1–268.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2016

Терентьева Н.А.,

кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры педагогики, психологи и методики физического образования
Черниговского национального педагогического университета имени Т. Г. Шевченка
nataterentyeva@gmail.com

Ситник О.И.,

старший преподаватель кафедры иностранных языков и методик их обучения
Киевского университета имени Бориса Гринченка
o.sytnyk@kubg.edu.ua

ОБРАЗОВАНИЕ ВЗРОСЛЫХ В ИРЛАНДИИ И УКРАИНЕ: СОВПАДЕНИЯ И РАЗЛИЧИЯ В ТЕНДЕНЦИЯХ РАЗВИТИЯ

Аннотация. В статье проанализировано образование взрослых в Ирландии и Украине, выполнен сравнительный анализ современных тенденций развития образования взрослых в Ирландии и Украине, предоставлена характеристика основных форм образования взрослых в странах. На основе проведенного исследования авторы пытаются выделить основные совпадения и различия в образовании взрослых Ирландии для Украины и сформулировать рекомендации по использованию прогрессивных идей ирландского опыта в развитии системы образования взрослых для Украины.

Ключевые слова: образование взрослых; современные тенденции развития образования взрослых; рекомендации по образованию взрослых; программы обучения образования взрослых; формы обучения.

Nataliia O. Terentieva,

PhD in pedagogics, Associate Professor,
Associate Professor of pedagogy, psychology and physical education department
Taras Shevchenko Chernihiv National Pedagogical University, Chernihiv
nataterentyeva@gmail.com

Olha I. Sytnyk,

Senior instructor of Foreign Languages and Methodology Department
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv
o.sytnyk@kubg.edu.ua

ADULT EDUCATION IN IRELAND AND UKRAINE: COMMON AND DISTINCTIVE FEATURES IN THE TRENDS OF DEVELOPMENT

Abstract. In the article adult education development in Ireland and Ukraine is described, the comparative analysis of current trends of adult education development in Ireland and Ukraine is given, the characteristics of basic forms and content of adult education in both countries is examined. On the basis of the study authors make the effort to find out common and different in Irish adult education to Ukraine and form recommendations for the use of progressive ideas of the Irish experience in developing the system of adult education in Ukraine.

Keywords: adult education; adult education modern trends; adult education recommendations; adult education training programs.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. White book of Ukrainian national education / Acad. Of ped. Sciences in Ukraine; red. V.G. Kremen. – K., 2009. – 194 p. (in Ukrainian)
2. Adult education conception in Ukraine / Lukyanova L.B. – Nizhyn : PP Lysenko M.M., 2011. – 24 p. (in Ukrainian)
3. Sihayeva L.Y. Adult education development tendencies in Ukraine (the second part of the XX century – the beginning of the XXI century) / L. Sihayeva // Tendentsii rozvytku osvity doroslyh v Ukraini (druha polovyna XX stolittia – poch. XXI st.): [monograph] / L.E. Sihayeva ; red. S.O. Sysoieva ; APN of Ukraine, Institute of ped. education and adult education. – K. : [EKMO], 2010. - 419 p. (in Ukrainian)

4. Sihayeva L.Y. Adult education development tendencies in Ukraine in the second part of the XX century / L. Sihayeva // Tendentsii rozvytku osvity doroslyh v Ukraini v druhiy polovyni XX stolittia / Naukovyi visnyk Mykolayivskogo derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Series : Pedagogical sciences. – 2011. – Vol. 1.33. – P. 97-101. (in Ukrainian)
5. Sytnyk O.I. Modern tendencies of adult education development in Ireland / O. Sytnyk // Suchasni tendentsii rozvytku osvity doroslyh v Irlandii / Osvita doroslyh : teoria, dosvid, perspektyvy : Collections of science works / [red. L.B. Lukyanova (chairman) and others.]; In-te of ped. education and adult education NAPS of Ukraine – Luhansk: Pub. «Noulig» 2013. – Ed. 7. – p. 308 – 314. (in Ukrainian)
6. Shynkarenko L.I. Adult education development tendencies in Ukraine (1946-2007) / dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk spets. 13.00.01 / L.I. Shynkarenko ; In-te of high education NAPS of Ukraine. – Kyiv : – 2010. – 234 p. (in Ukrainian)
7. EURYDICE. // Organisation of the education system in Ireland / – European Commission: EACEA, 2010. – C. 1–268.